

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ REGOS SUTRIKIMŲ, IR JŲ TĖVŲ BAIMĖS

Vytautas Gudonis

Šiaulių universiteto Edukologijos institutas

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamos ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių regos sutrikimų, ir jų tėvų baimės. Buvo siekiama nustatyti, ar ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių regos sutrikimų, baimės skiriasi nuo bendraamžių, neturinčių tokių sutrikimų. Buvo iškelta prielaida, kad tėvų turėtos vaikystėje baimės gali pereiti į suaugusiųjų amžių bei dabar turimos baimės gali persiduoti jų vaikams. Tyrimo rezultatai atskleidė tokias tendencijas: tyrime dalyvavę ikimokyklinio amžiaus vaikai, turintys regos sutrikimų, neturi išskirtinių baimių, lyginant su šio amžiaus vaikais, neturinčiais regos sutrikimų; didesnę baimių skaičių turi vaikai, kurių tėvai turi aukštąjį išsilavinimą, lyginant su tėvais, turinčiais žemesnį išsilavinimą; daugiau baimių turi vaikai, gyvenantys nepilnose šeimose; motinos vaikystėje turėjo mažiau baimių, negu turi dabar; baimės, kurias turi ir vaikai, ir kai kurie tėvai gali būti vaikų perimtos iš tėvų.

Esminiai žodžiai: *ikimokyklinio amžiaus vaikai, regėjimo sutrikimai, vaikų baimės, tėvų baimės.*

Įvadas

Baimė yra būdinga kiekvienam žmogui emocija, kuri stiprina savisavigaus jausmą. Pernelyg didelės baimės gali virsti fobijomis. Dabartiniu metu bandoma išsiaiškinti, kokios baimės ir fobijos būdingos atskiros valstybės gyventojams (Злобин, 2016). Fobijų atsiradimo priežastys įvairios, tačiau (kaip ir daugumos baimių) glūdi vaikystėje. Vaiko centrinė nervų sistema yra itin jautri ir greitai pažeidžiama. Baimių gali atsirasti dėl išgąščio, ligos, konfliktų ir nesėkmių. Kaip bebūtų paradoksalu, dėl daugelio vaikystėje atsiradusių baimių yra kalti ugdytojai (tėvai, artimieji, ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogai), kurie pabrėžtinai emociškai nurodo aplink slypinčius pavojus: „Nesiartink – nukrisi“, „Neimk – nudegsi“, „Neglostyk – įkąs“ ir pan. Ikimokykliniui kol kas neaišku, kuo visa tai gresia, tačiau jis jau iššifruoja pavojaus signalą, todėl suprantama, kad kaip jo elgesio reguliatorius atsiranda baimės reakcija (Захаров, 2007).

Daroma prielaida, kad kai kurios baimės yra įgimtos (pvz., nepažįstamų žmonių, aštrių garsų, aukščio, skausmo). Šias baimes vaikai pradeda jausti maždaug aštuntą gyvenimo mėnesį. Metų amžiaus vaikai bijo, nes dažnai įsivaizduoja pavojus ar grėsmes. Baimę keliantys objektai susiję su jau anksčiau patirta stresine situacija (pvz.: jei vaikas buvo įkrikęs į vandenį – jis bijos vandens, jei buvo nusideginęs – karštų daiktų ar ugnies, jei jį užpuolė šuo – šunų ir pan.). Vienerių metų vaikas įsimena nemalonią būseną sukėlusį asmenį ar daiktą, o vėliau geba jį susieti su negatyviais išgyvenimais. Kita šiame amžiaus tarpsnyje atsirandanti baimės priežastis – pačių tėvų, ypač mamų, baimės. Jei tėvai, kurie yra vaiko socialiniai garantai, patys kažko bijo ir tai atvirai rodo, vienareikšmiškai galima sakyti, kad to voriuoko, peilytės ar varlytės bijos ir dar neturintis kritinio mąstymo ikimokyklinukas. Dar viena taisyklė, kurios turėtų besąlygiškai laikytis ugdytojai – niekada ir niekuo negalima gąsdinti ikimokyklinio amžiaus vaiko. Pundzevičienė (2008) akcentuoja, kad yra gerai, jei tėvai suvokia savo pačių baimes ir neperduoda jų vaikams. Geriausias kelias reaguoti į vaikų baimes – pernelyg to nesureikšminti ir nedemonstruoti savų nuogąstavimų, nemoralizuoti, neteisti ir nebausti vaiko. Nereikia išsigąsti to, kad vaikas išsigando. Dauguma vaikiškų baimių praeina vaikui augant, jei tik patys už jų neužsikabiname. Nereikalingas saugojimas, pamokymai, nerimavimas dėl to, kas gali nutikti vaikui, tik sukelia dar daugiau nerimo ir baimės. Tereikia atidžiai išklaudyti ir pasitikėti tuo, kad vaikas sugebės pats įveikti savo baimę. Kai tiki tėvai, ir pats vaikas ima pasitikėti savo jėgomis, tampa savarankiškesnis (Pundzevičienė, 2008). Su vaiku, pradedant penkiamečiais, apie baimes reikia kalbėti paprastais žodžiais kaip su suaugusiuoju ir viską paaiškinti, neleidžiant baimėms įsišaknyti ar, dar blogiau, ateityje peraugti į fobijas. Fobijos būdingesnės žmonėms, sergantiems psichopatija, neuroze, psichoze, centrinės nervų sistemos negalavimais, jos gydomos psichoterapinėmis priemonėmis. Ne vienas šiuolaikinis knygų autorius svarsto ir teikia rekomendacijų, kaip įveikti baimes ir fobijas (Clarkson, 2005; Molicka, 2007, 2009; Марина, 2010; Ковпак, 2012; Cirtautienė, Meslinienė, 2012; Курпатов, 2013; Мерфи, 2013; Пичугин, 2013; Френкель, 2014; Эльц, 2014 ir kt.).

Tyrimo problema – ikimokyklinio amžiaus vaikų turimos baimės gali būti perkeltos į mokyklinį ir suaugusiųjų amžių.

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių regos sutrikimų, baimes, jų tėvų turėtas vaikystėje ir dabar turimas baimes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Palyginti tyrime dalyvavusių ikimokyklinio amžiaus vaikų baimes lyties požiūriu.

2. Palyginti tyrime dalyvavusių ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių regos sutrikimų, ir neturinčių tokių sutrikimų, literatūroje aprašytas baimės.
3. Palyginti tyrime dalyvavusių tėvų baimės lyties požūriū.
4. Palyginti tyrime dalyvavusių tėvų vaikystėje turėtas ir turimas dabar baimės.
5. Nustatyti, ar tėvų dabar turimos baimės persiduoda jų vaikams.

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių regos sutrikimų, ir jų tėvų baimės.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 217 respondentų. Iš jų 75 ikimokyklinio amžiaus vaikai, turintys regėjimo sutrikimų (V su cc 0,2 iki 1), ir 142 šių vaikų tėvai (75 mamos ir 67 tēčiai). Tėvų išsilavinimas: pagrindinis – 5 (3,5%), vidurinis 37 (26%), specialus vidurinis – 23 (16,2%), aukštasis – 77 (54,2%).

Tyrimo metodai. Naudota anoniminė anketa, kurioje tėvai nurodė savo vaikų ir savo turėtas vaikystėje ir turimas dabar baimės. Tyrimas buvo atliekamas dviem etapais: I – etapas anketinė apklausa, II – norintys tėvai konsultavosi su psichologu dėl vaikų ir savo turimų baimių. Konsultacijose dalyvavo 111 tėvų. Pateikiame 53 (iš 55 anketoje) nurodytų ikimokyklinio amžiaus vaikų baimių (1 lentelė). Tyrime dalyvavę vaikai neturėjo anketoje nurodytų telefono ir durų skambučių baimių.

Vaikų baimės

Nerimas ir baimė yra natūralios žmogaus emocijos, tačiau vaikai baimę išgyvena stipriau. Vaikų baimių spektras yra kur kas platesnis nei suaugusiųjų (1, 2, 3 lentelės). Tyrime dalyvavusių ikimokyklinio amžiaus vaikų baimės pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė

Dalyvavusių tyrime ikimokyklinio amžiaus vaikų baimės

Nr.	Vaikų baimės	Turinčių šią baimę vaikų skaičius	Mergaitės	%	Ber-niukai	%	P<0,05
1.	Baimė netekti artimųjų	47	25	62,5	22	62,9	0,93
2.	Gaisro baimė	45	25	62,5	29	82,9	0,057
3.	Baimė pasimesti minioje	44	24	60,0	20	57,1	0,79
4.	Monstrų baimė	41	20	50,0	21	60,0	0,38
5.	Baimė būti atstumtam	40	22	55,0	18	51,4	0,73
6.	Išilaužėlių baimė	39	20	50,0	19	54,3	0,73

1 lentelės tęsinys

Nr.	Vaikų baimės	Turinčių šią baimę vaikų skaičius	Mer-gaitės	%	Ber-niukai	%	P<0,05
7.	Įvairių gyvūnų baimė	39	19	47,5	20	57,1	0,44
8.	Būti atskirtiems nuo tėvų	38	24	60,0	14	40,0	0,088
9.	Naujos vietos baimė	38	18	45,0	20	57,1	0,30
10.	Užpuolikų baimė	38	18	45,0	20	57,1	0,30
11.	Medicininio švirkšto baimė	36	17	42,5	17	48,6	0,60
12.	Raganų baimė	36	17	42,5	18	51,4	0,49
13.	Mirties baimė	35	20	50,0	15	42,9	0,55
14.	Netikėtų stiprių garsų baimė	35	18	45,0	17	48,6	0,73
15.	Karo baimė	32	14	35,0	18	51,4	0,17
16.	Tamsos baimė	32	14	35,0	18	51,4	0,17
17.	Griaustinio, žaibo baimė	30	15	37,5	15	42,9	0,60
18.	Vaiduoklių baimė	28	14	35,0	14	40,0	0,66
19.	Baimė būti vienam	28	11	27,5	17	48,6	0,053
20.	Susižeidimo baimė	28	14	35,0	14	40,0	0,66
21.	Ugnies baimė	28	13	32,5	15	42,9	0,33
22.	Išsiskyrimo su mama b.	28	14	35,0	14	40,0	0,66
23.	Medicininį procedūrų b.	27	15	37,5	12	34,3	0,78
24.	Baimė, kad ją ar jį pavogs	25	13	32,5	12	34,3	0,85
25.	Velnių baimė	24	12	30,0	12	34,3	0,71
26.	Bijo naujos aplinkos	24	12	30,0	12	34,3	0,71
28.	Galimų bausmių baimė	22	12	30,0	10	28,6	0,92
29.	Triukšmingų įrengimų baimė	21	8	20,0	10	28,6	0,37
30.	Neįprastos išvaizdos žmonių baimė	20	14	35,0	6	17,1	0,086
31.	Aukščio baimė	19	9	22,5	10	28,6	0,49
32.	Uždarų patalpų baimė	19	9	22,5	10	28,6	0,49
33.	Svetimų žmonių baimė	17	14	35,0	4	11,4	0,017
34.	Filmų herojų baimė	17	8	20,0	9	25,7	0,54
35.	Ligoninės baimė	16	7	17,5	9	25,7	0,34
36.	Odontologo baimė	16	5	12,5	11	31,4	0,047
37.	Kitų gydytojų baimė	11	6	15,0	5	14,3	0,90
38.	Baisių sapnų baimė	10	2	5,0	8	22,9	0,025
39.	Griuvimo baimė	9	6	15,0	3	8,6	0,43
40.	Baimė užsikrėsti	9	6	15,0	3	8,6	0,43
41.	Baimė prieš užmiegant	8	4	10,0	5	14,3	0,59
42.	Romų baimė	8	5	12,5	3	8,6	0,68
43.	Policininkų baimė	8	4	10,0	4	11,4	0,88

1 lentelės tęsinys

Nr.	Vaikų baimės	Turinčių šią baimę vaikų skaičius	Mergaitės	%	Berniukai	%	P<0,05
44.	Baimė numirti miegant	7	2	5,0	4	11,4	0,33
45.	Važiuoti automobiliu baimė	7	3	7,5	3	8,6	0,75
46.	Skristi lėktuvu baimė	7	3	7,5	3	8,6	0,75
47.	Medicinos seserų baimė	7	2	5,0	5	14,3	0,18
48.	Važiuoti liftu baimė	5	3	7,5	4	11,4	0,66
49.	Miego baimė	5	1	2,5	4	11,4	0,14
50.	Tuštintis baimė	3	3	7,5	–	0,0	0,10
51.	Maudymosi baimė	2	1	2,5	1	2,9	0,92
52.	Baimė naudotis naktiniu puoduku	2	1	2,5	1	2,9	0,92
53.	Plaukti laivu baimė	1	–	0,0	1	2,9	0,28

Tarp mergaičių ir berniukų baimių nei kiekybės, nei įvairovės požiūriu reikšmingų skirtumų nepastebėjome. Kiek didesni kiekybiniai skirtumai išryškėja vos keliose baimių rūšyse: *būti atskirtoms nuo tėvų* ir *svetimų žmonių* daugiau bijo mergaitės. Sutinkama įvairių nuomonių skausmo tolerancijai lyties požiūriu (Robinson, Gagnon, Rilley, Price, 2003). Tačiau stomatologų (o tuo pačių dantų skausmo) daugiau bijo tyrime dalyvavę berniukai negu mergaitės. Taip pat daugiau berniukų negu mergaičių bijo baisių sapnų. Dažniausiai tyrime dalyvavę vaikai bijo netekti artimųjų (62,6%), nes tėvai yra jų saugumo garantas. Lyginant su literatūroje pateikiamais duomenimis apie ikimokyklinio amžiaus vaikų baimes, mūsų tyrime dalyvavusių (60%) vaikų turėjo didesnę gaisro baimę. Šie duomenys paaiškinami tuo, kad mieste, kuriame buvo vykdomas tyrimas, neseniai buvo įvykęs gaisras, kuriame žuvo du mažamečiai vaikai. Šis įvykis plačiai buvo aprašomas spaudoje bei komentuojamas televizijos laidoje ir, suprantama, apie tai buvo kalbama šeimose. Pusė (50,6%) tyrime dalyvavusių vaikų turi *naujos vietos* baimę. Jei ši baimė neišnyksta iki šešerių metų, ateityje ji gali transformuotis į mokyklos baimę (Dagienė, 2006). Dalis vaikų baimių – tai suaugusiųjų nerimo atspindys (Martinkienė, Galiauskas, Bandžiulienė, 2006). Tėvų, senelių, kitų suaugusiųjų pokalbiai, neribojamas televizijos laidų, skirtų suaugusiems, žiūrėjimas ikimokyklinuko sąmonėje sudaro prielaidas įvairių, toli gražu, ne vaikiškų baimių atsiradimui. Šiame amžiaus tarpsnyje vaikai pradeda suprasti mirties baimę (Slaughter, 2005). Mirties baimę turi 9,3% tyrime dalyvavusių vaikų. Be klasikinių vaikiškų *pabaisų, raganyų, vaiduoklių*

baimių mes pastebime baimes, kalbančias apie tėvų nesaugumą (pvz., *įsilaužėlių baimė*). Nors tik vos keletas tėvų turi *karo* ar *pabėgėlio likimo baimę*, tačiau minėtas nerimas dalies vaikų sąmonėje sudarė prielaidas atsirasti naujai, šiam vaikų amžiaus tarpsniui nebūdingai *karo baimei*. Ikimokyklinio amžiaus vaikai dar neturi kritinio mąstymo, o tai sudaro prielaidas rasti įvairioms baimėms. Dėl tos pačios priežasties niekada ir niekuo negalima gąsdinti šio amžiaus vaikų. Vaikas neturėtų pastebėti tėvų turimų baimių. Jei mama, kuri vaikui yra socialinio saugumo garantas, paniškai bijo mažos pelytės, o vaikas mato jos emocijas pamačius šį gyvūną, jis gali perimti šią baimę ir galbūt net visą gyvenimą gali ją turėti.

Kalbant apie vaikų baimes įvairiems gyvūnams, reikia pažymėti, kad tokių baimių turi panašus mergaičių ir berniukų skaičius (atitinkamai 47 ir 40). Vienam, tyrime dalyvavusiam vaikui tenka 1,16 % gyvūnų baimių. Daugiausia 51 (68 %) vaikų bijo vabzdžių: bičių 20 (26,6 %), širšių 14 (14,6 %), vorų 14 (14,6 %), musių 3 (4 %), erkių 3 (4 %), uodų 2 (2,6 %), „vabalų“ 1 (1,3%). 36 vaikai (48 %) bijo kitų gyvūnų: šunų 8 (10,6 %), vilkų 7 (9,3 %), gyvačių 5 (6,6 %), tigrų 2 (2,6 %). Po vieną vaiką nurodė, kad bijo dinosauro, gorilų, leopardų, lapių, liūtų, meškų, raganosių, rupūžių, pelių. Daugiau baimių turėjo 8 vaikai, gyvenantys nepilnose šeimose be tėvelio. Tyrime dalyvavę didesnę baimių skaičių turi vaikai, kurių tėvai turi aukštąją išsilavinimą, lyginant su tėvais, turinčiais žemesnę išsilavinimą. Baimės, kaip ir kitos neigiamos emocijos, silpnina greitai pažeidžiamą ikimokyklinio amžiaus vaikų centrinę nervų sistemą.

Tėvų baimės

Vaikystėje nieko nebijojo 18 (8,3 %) tėvų, iš jų: motinos 4 (5,3 %), 14 (20,9 %) tėčių. Dalis tėvų anketose nurodė, kad neprisimena vaikystėje patirtų baimių, todėl šie jų atsakymai buvo įtraukti prie teiginio „*nieko nebijojo*“. Tėvų (moterų ir vyrų), auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, baimių dinamikos pateikiamos 2 ir 3 lentelėse.

Moterų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, baimių dinamika

Baimės	
<i>Bijojo vaikystėje</i>	<i>Bijo šiuo metu</i>
1. Tamsos 17 (25,3 %)	1. Aukščio 13 (17,3 %)
2. Aukščio 8 (10,6 %)	2. Netekti artimųjų 5 (6,6 %)
3. Vorų 5 (6,6 %)	3. Gyvačių 4 (5,3 %)
4. Gyvačių 5 (6,6 %)	4. Vorų 3 (4 %)
5. Pabaisų 3 (4 %)	5. Tamsos 3 (4 %)
6. Kad kas nors neatsitiktų mamai 2 (2,6 %)	6. Ligų 3 (4 %)
7. Vagių 2 (2,6 %)	7. Uždarų patalpų 3 (4 %)
8. Slikių 1 (1,32 %)	8. Netekti darbo 2 (2,6 %)
9. Naktį miegoti viena 1 (1,32 %)	9. Būti viena 2 (2,6 %)
10. Vandens 1 (1,32 %)	10. Šunų 2 (2,6 %)
11. Šunų 1 (1,32 %)	11. Baimė dėl vaikų 2 (2,6 %)
12. Pelių 1 (1,32 %)	12. Kraujo 2 (2,6 %)
13. Kraujo 1 (1,32 %)	13. Nelaimingų atsitikimų 2 (2,6 %)
14. Pasilikti viena 1 (1,32 %)	14. Vagių 2 (2,6 %)
15. Uždarų patalpų 1 (1,32 %)	15. Slikių 1 (1,32 %)
16. Adatų 1 (1,32 %)	16. Adatų 1 (1,32 %)
	17. Pelių 1 (1,32 %)
17. Odontologo 1 (1,32 %)	18. Karo 1 (1,32 %)
18. Išsitepti rankas 1 (1,32 %)	19. Netekti vaiko 1 (1,32 %)
19. Griaustinio 1 (1,32 %)	20. Žiūrėti į jūrą 1 (1,32 %)
20. Laidotuvių 1 (1,32 %)	21. Susižeisti 1 (1,32 %)
22. Kosmoso ateivių 1 (1,32 %)	22. Varlių 1 (1,32 %)
	23. Laidotuvių 1 (1,32 %)
	24. Skristi lėktuvu 1 (1,32 %)
	25. Mirties 1 (1,32 %)
	26. Kraujo 1 (1,32 %)
	27. Nepritapti 1 (1,32 %)
	28. Netekti namų 1 (1,32 %)
	29. Baimė dėl vaiko sveikatos 1 (1,32 %)
	30. Viešo kalbėjimo 1 (1,32 %)

Vyrų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, baimių dinamika

Baimės	
<i>Bijojo vaikystėje</i>	<i>Bijo šiuo metu</i>
1. Tamsos 6 (8,9 %)	1. Netekti artimųjų 5 (7,5 %)
2. Šunų 5 (7,5 %)	2. Aukščio 5 (7,5 %)
3. Aukščio 3 (4,5 %)	3. Ligų 2 (3 %)
4. Gyvačių 2 (3 %)	4. Mirties 2 (3 %)
5. Adatų 1 (1,5 %)	5. Gyvačių 1 (1,5 %)
6. Mirties 1 (1,5 %)	6. Šunų 1 (1,5 %)
7. Pabaisų 1 (1,5 %)	7. Adatų 1 (1,5 %)
8. Varlių 1 (1,5 %)	8. Karo 1 (1,5 %)
9. Vilkų 1 (1,5 %)	9. Pabėgėlių likimo 1 (1,5 %)
10. Kraujo 1 (1,5 %)	10. Ryklių 1 (1,5 %)
11. Odontologų 1 (1,5 %)	11. Viršyti greitį 1 (1,5 %)
12. Išsivaizduojamų žvėrių 1 (1,5 %)	12. Nelaimių 1 (1,5 %)
13. Girtų žmonių 1 (1,5 %)	13. Širšių 1 (1,5 %)
14. Raudonos spalvos 1 (1,5 %)	14. Gyvačių 1 (1,5 %)
15. Gaidžio 1 (1,5 %)	15. Netekti šeimos 1 (1,5 %)
16. Velnių 1 (1,5 %)	16. Viešo kalbėjimo 1 (1,5 %)
17. Ligoninės 1 (1,5 %)	
18. Lėktuvų 1 (1,5 %)	
19. Vabzdžių 1 (1,5 %)	
20. Vaiduoklių 1 (1,5 %)	
21. Žmonių su kaukėmis 1 (1,5 %)	

Analizuojant tėvų baimių tyrimo rezultatus, reikia pažymėti, kad vaikystėje mamos ir tėčiai turėjo panašų baimių skaičių. Motinoms, net septynios (aukščio, gyvačių, šunų, pelių, sliekų, uždarų patalpų, vagių) baimių rūšys yra atėjusios iš vaikystės. Motinų baimes turėtas vaikystėje ir turimas dabar, pateikėme pajuodintai (2 lentelė). Dalis vaikų turi tas pačias baimes kaip ir jų motinos. Galima daryti prielaidą, kad kai kurias baimes vaikai perėmė iš motinų, nes kai kurie vaikai turi tas pačias baimes kaip ir motinos. Tėčių baimių skaičius vaikystėje (21) ir šiuo metu (16) gana panašus (3 lentelė). Tačiau mamų vaikystėje turėtų ir šiuo metu turimų baimių skaičius ženkliai skiriasi: 22 baimės patirtos vaikystėje ir 35 šiuo metu turimos baimės. Tuo pačiu didesnė ir moterų baimių įvairovė. Būdingos kai kurios bendros, charakteringos tiek vyrams, tiek moterims *aukščio, artimųjų netekties, ligų, mirties, gyvačių, šunų, karo baimės*. Tarp respondentų vyrų pastebėtos tik keturios – *aukščio, šunų, gyvačių ir adatų baimės*, kurios buvo vaikystėje

ir yra likusios iki šiol. Tuo tarpu moterų „iš vaikystės atėjusių“ ir iki šiol patiriamų baimių skaičius yra kur kas didesnis ir siekia net 10 – *aukščio, tamsos, vorų, gyvačių, pelių, šunų, sliekų, laidotuvių, kraujo, adatų* baimės. Moterims atsirado ir naujų, vaikystėje nepatirtų baimių. Matomai, atsiradus daugiau galimybių keliauti, atsirado ir daugiau su kelionėmis susijusių baimių, tokių kaip *baimė skristi lėktuvu, žiūrėti į jūros gelmę* ir pan.

Galima daryti prielaidą, kad motinų stipresnis už šeimą atsakomybės jausmas sąlygojo tokių baimių atsiradimą, kaip *baimė dėl vaikų sveikatos, baimė netekti vaiko, baimė dėl vaikų, kad jiems nieko neatsitiktų*. Kadangi moterims, auginančioms mažamečius vaikus, yra sunkiau įsidarbinti, todėl pastebimos *darbo netekimo, nepripažinimo baimės* (Petraitienė, 2005). 2017 metais atliktas tyrimas atspindi šio laikmečio vaikų ir suaugusiųjų baimių tendencijas. Būtina ikimokyklinio amžiaus vaikams, turintiems įvairių baimių, teikti savalaikę psichologinę pagalbą, kad šios baimės ateityje neper-eitų į suaugusių amžių ir nevirstų fobijomis (Вард, 2002; Гудонис, 2009; Ковпак, 2012). Dėl nedidelės tiriamųjų imties išvados daromos tik prielaidų lygyje.

Išvados

1. Tyrime dalyvavę ikimokyklinio amžiaus vaikai, turintys regos sutrikimų, neturi išskirtinių baimių, lyginant su šio amžiaus įprastinės raidos vaikais, neturinčiais regos sutrikimų.
2. Tyrime dalyvavę didesnę baimių skaičių turi vaikai, kurių tėvai turi aukštąjį išsilavinimą, lyginant su tėvais, turinčiais žemesnį išsilavinimą.
3. Tyrime dalyvavę daugiau baimių turi vaikai, gyvenantys nepilnose šeimose.
4. Tyrime dalyvavusios motinos vaikystėje turėjo mažiau baimių nei turi dabar.
5. Baimės, kurias turi tyrime dalyvavę ir vaikai, ir kai kurie tėvai, gali būti vaikų perimtos iš tėvų.

Literatūra

- Cirtautienė, L., Meslinienė, G. (2012). *Žaidžiu jausmus: Baimė*. Kaunas: Psichologinio konsultavimo centras.
- Clarkson, M. (2005). *Kaip įveikti baimes*. Vilnius: Alma littera.
- Dagienė, A. (2006). *Mokyklos baimė kaip socialinė problema*. (Nepublikuotas magistro darbas). Vilniaus pedagoginis universitetas, Vilnius.
- Martinkienė, V., Galiuskas, J., Bandžiulienė, R. (2006). Kai vargina nerimas. *Sveikas žmogus*. 1, 27.

- Molicka, M. (2007). *Terapinės pasakos (pirma dalis)*. Vilnius: Vaga.
- Molicka, M. (2009). *Terapinės pasakos (antra dalis)*. Vilnius: Vaga.
- Petraitiienė, B. (2005). Permainų baimė. *Tavo žurnalas*, 4, 18–19.
- Pundzevičienė, E. (2008). Negailestingoji baimė. *Aš ir psichologija*, 1, 16.
- Robinson, M. E., Gagnon, Ch. M., Rilley, J. L., Price, D. D. (2003). Altering gender role expectations: effects on pain tolerance, pain threshold, and pain ratings. *The Journal of Pain*, 4(5), 284-288.
- Slaughter, V. (2005). Young children's understanding of death, *Australian Psychologist*, 40, 2—8.
- Гудонис, В. (Сост.) (2009). *Краткий словарь фобий*. Москва: Российская академия образования.
- Захаров, Ф. И. (2005). *Дневные и ночные страхи у детей*. Санкт-Петербург: Издательство Речь.
- Злобин, Н. (2016). *Империя свободы: ценности и фобии американского общества*. Москва: Издательство Эксмо.
- Ковпак, Д. (2012). *Страхи, тревоги, фобии. Как от них избавиться?* Москва: Издательство Наука и техника.
- Курпатов, А. (2013). *Совершенно секретная таблетка от страха*. Москва: Издательство Олма Медиа Групп.
- Марина, Х. А. (2010). *Анатомия страха*. Перевод с испанского. Москва: Издательство Сорпус.
- Мерфи, Д. (2013). *Как избавиться от страхов и тревог с помощью подсознания*. Москва: Издательство Попурри.
- Пичугин, В. (2013). *Мудрость страха. Как понять и преодолеть свой страх?* Москва: Издательство Феникс.
- Френкель, Я. (2014). *Психология страха*. Москва: Издательство Стайл.
- Вард, И. (2002). *Фобия*. Москва: Издательство Проспект.
- Эльц, В. (2014). *Как победить страх и начать жить. Трансформация странствования личности*. Москва: Издательство Армита.